

Taloudelliset argumentit keskeisiä maahanmuuttokeskustelussa

Anna-Maria Nykänen

Anna-Maria Nykänen, valtiotieteiden maisteri, kansanedustajan avustaja, Eduskunta.

Artikkelissa selvitetään niitä argumentteja, joita suomalaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa käytetään maahanmuuton kannattamiseksi ja vastustamiseksi. Tutkimus sijoittuu vuosien 2003 ja 2011 käytyjen eduskuntavaalien väliseen aikaan.

Maahanmuuttokeskustelussa käytetyistä argumenteista nousi esiin neljä laajempaa teemaa: talouteen, turvallisuuteen ja kulttuuriin liittyviä, sekä niin kutsuttuja kiellettyjä argumentteja.

Taloudelliset argumentit ovat olleet selkeästi suosituimpia perusteita sekä maahanmuuton kannattamiselle että vastustamiselle. Turvallisuuteen liittyviä argumentteja käytettiin lähinnä maahanmuuton vastustamiseen. Maahanmuuton vaikutukset suomalaiseen kulttuuriin nähtiin sekä positiivisena että negatiivisena asiana.

Asiasanat: Maahanmuutto, argumentointi, pakolainen, turvapaikanhakija, työperäinen maahanmuutto

Johdanto

Maahanmuutto ja maahanmuuttajat ovat nousseet suosituksi keskustelunaiheiksi 2000-luvun Suomessa. Mielipiteiden kirjo aiheesta on laaja. Jotkut tuntuvat vastustavan kaikkea maahanmuuttoa liittyvää, kun taas toiset puhuvat monikulttuurisuuden puolesta kaikissa mahdollisissa yhteyksissä. Sekä poliitikkoja että tavallisia kansalaisia luokitellaan rasisteiksi, mamukriitikoiksi tai kukkahattutädeiksi. Tämä on ollut selkeästi havaittavissa myös tämän vuoden tammikuun alussa sosiaalisessa mediassa levinneessä Umayya Abu-Hannan kolumnikirjoitusta ”Lottovoitto jäi lunastamatta” (HS 30.12.2012) seuranneessa julkisessa keskustelussa. Mielipiteiden monimuotoisuus on siis selvillä. Vähemmän on kuitenkin kiinnitetty huomiota siihen, miksi keskustelun eri osapuolet ovat sitä mieltä kuin ovat. Millä perusteilla suomalaiset vastustavat tai kannattavat maahanmuuttoa? Mitä argumentteja he käyttävät julkisessa keskustelussa mielipiteidensä tukena?

Turun yliopiston poliittisen historian oppiaineeseen tekemäni pro gradu -tutkielma ”Hyöty vai haitta, uhka vai uhri?” selvitti juuri tätä kysymystä. Tutkimuksessa tarkastellaan, millä argumenteilla Suomessa kannatetaan ja vastustetaan maahanmuuttoa vuosien 2003–2011 eduskuntavaalien välisellä ajanjaksolla. Mika Salo on ansiokkaasti selvittänyt maahanmuuttoa vastustavia argumentteja 1990-luvun alusta aina vuoden 2003 eduskuntavaaleihin saakka (Salo 2004). Täten jatkoin omalta osaltani hänen tekemäänsä tutkimusta, mutta koin tarpeelliseksi sisällyttää mukaan myös maahanmuuttoa kannattavat argumentit keskustelun kokonaisuuden ymmärtämiseksi.

Lähdemateriaalia läpikäytyäni kiinnitin ensimmäisenä huomiota siihen seikkaan, että suomalainen maahanmuuttokeskustelu on nimenomaan keskustelua, jossa kannattavat ja vastustavat argumentit ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kun joku keskustelun osapuolista nousee esiin asiansa puolesta tietyllä argumentilla, herää vastak-

kaisen näkemyksen omaavat keskustelijat esittämään aiheesta omia vasta-argumenttejaan. Tämä periaate pätee niin arkielämässä kuin julkisessa keskustelussakin. Täten maahanmuuttoa kannattavia ja vastustavia argumentteja ei ole syytä erottaa toisistaan, vaan sen sijaan paljon hedelmällisempää on tutkia niitä yhdessä.

2000-luvun suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa käytetyt argumentit voidaan jaotella neljään laajempaan teemaan: talouteen, turvallisuuteen, kulttuuriin ja niin sanottuihin kiellettyihin argumentteihin. Talouteen liittyvät argumentit ovat selkeästi kaikkein yleisimmin käytettyjä. Niihin kuuluu keskustelu maahanmuuttajien roolista heikentyneen huoltosuhteen parantajina sekä työvoimapulan paikkaajina, samoin heidän aikaansaamansa taloushyödyt ja toisaalta kustannukset yhteiskunnalle. Kustannuksien vasta-argumentiksi esitettiin inhimillisyyttä ja moraalialaisten ihmisten auttaminen on eettisesti oikein.

Toisen kokonaisuuden muodostavat turvallisuuden liittyvät argumentit. Keskustelua käytiin siitä, ovatko maahanmuuttajat ylipäätään turvallisuusuhka Suomelle ja jos ovat, niin minkälaisen uhan he aiheuttavat.

Kolmanessa teemassa, kulttuuriin liittyvissä argumenteissa, keskustelijat jakautuvat näkemyssissään kahteen ryhmään. Maahanmuuttajien olemassaolo nähtiin joko suomalaista kulttuuria rikastuttavana tai tuhoavana voimana.

Viimeisen argumenttikokonaisuuden muodostaa äärimmäiset maahanmuuttoa vastustavat kannat. Tämä ryhmä on nimetty ”kielletyiksi argumenteiksi” lähinnä ”rotuun” ja geeneihin liittyvistä argumenteista. Ensinnäkin monet ”rotuun” ja geeneihin liittyviä lausuntoja antaneet henkilöt ovat saaneet syytteen sananvapauserikoksen tunnusmerkinnän täyttymisestä. Täten heidän argumenttinsa ovat kiellettyjä Suomen lain puitteissa. Toisaalta argumentit ovat kiellettyjä myös siinä mielessä, ettei niitä juuri löydä valtavirtamedioista. Kyseisiä argumentteja esitetään pääasiassa internetin keskustelupalstoilla, joiden sisältöä ei valvota kovin tarkasti.

Argumenttien luonteen lisäksi niiden yleisyyttä tarkasteltiin kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin selvää se, tapahtuiko tutkimusajanjaksolla muutoksia yksittäisten argumenttien kannalta. Menetikö jokin argumentti painoarvoaan ajan kuluessa,

vai saiko se lisää kannatusta? Toiseksi tutkittiin eri argumenttien suhdetta toisiinsa, ja tässä suhteessa mahdollisesti tapahtuvia muutoksia.

Ennen varsinaista tarkastelua on vielä syytä huomioida se, etteivät maahanmuuttajat ole yhtenäisen ryhmä. Vaikka eri syistä maahan tulleille on olemassa omat nimityksensä työperäisestä maahanmuuttajasta pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin, ei näiden ryhmien välille kuitenkaan aina tehdä eroa julkisessa keskustelussa. Joskus kaikkia Suomeen maaalta pysyvästi muuttaneita tarkoittavaa yleistermiä ”maahanmuuttaja” käytetään joko tarkoitushakuisesti tai vahingossa kuvaamaan vain jotakin tiettyä ulkomaalaisten ryhmää. Koska maahanmuuton syyt kuitenkin vaihtelevat, selvitetiin tutkimuksessa mahdollisimman pitkälle sitä, koskivatko argumentit kaikkia maahanmuuttajia, vai olivatko ne rajattu tarkoittamaan vain tiettyä ryhmää. Samalla selvisi se, ketkä suomalaiseen maahanmuuttokeskusteluun ylipäätään osallistuvat.

Talusteema – raha ratkaisee?

Tarkastellaan ensiksi ylivoimaisesti suosituinta teemaa, eli talouteen liittyviä argumentteja. Tämä ryhmä kattoi lähes 70 % aineistosta. Argumenttien yleisyyden lisäksi kyseinen ryhmä on erityisen tärkeä myös siksi, että eri mielipiteiden välinen vastakkainasettelu tulee kaikkein selvimmän esiin. Talouteen liittyvistä perusteluista löytyi kolme vastinparia maahanmuuttoa kannattavien ja vastustavien argumenttien välille.

Suomeen tulevaisuudessa syntyvää työvoimaa käytettiin yleisimpänä syynä maahanmuuton lisäämisen perustelemiseksi. Koska oma väestönkasvu ei riittäisi korjaamaan huoltosuhteen vinoutumia, maahanmuuttajia tarvittaisiin työntekijöiksi ja veronmaksajiksi. Muutoin koko hyvinvointivaltion tulevaisuus olisi uhattuna. Poliittisista puolueista kokoomuksen, vihreiden ja RKP:n edustajat kannattivat maahanmuuton lisäämistä työvoimapulaan varautumiseksi koko 2000-luvun ajan. Suurin osa keskustajan edustajista kääntyi samalle kannalle puheisaan vuoden 2004 aikana, jolloin huoltosuhteen heikkeneminen nähtiin yhtenä suurimmista tulevaisuuden uhkakuvista Suomessa. Samoin SDP:n edustajat uskoivat työvoimapoluun koko 2000-luvun al-

kupuolen ja puolivälin, mutta vuosikymmenen loppua kohden puolueen enemmistö koki finanssikriisin ja suomalaisten sen hetkisen työttömyyden heikenevää huoltosuhdetta suuremmaksi uhaksi ja alkoi kannattaa maahanmuuton rajoittamista. Vastakkaisia, maahanmuuton lisäämistä kannattavia näkemyksiä esiintyi kuitenkin sosiaalidemokraattien keskuudessa vielä tämän jälkeenkin.

Sen sijaan perussuomalaiset eivät uskoneet työvoimapulan koskettavan koko Suomea nyt tai tulevaisuudessa laisinkaan. Alueellisen ja rakenteellisen työvoimapulan mahdollisuus kyllä myönnettiin, mutta siihen ennalta varautumista ei nähty järkevänä. Koska myös maahanmuuttajat ikääntyisivät, näkivät perussuomalaiset heidän heikentävän hyvinvointivaltion kannattimia entisestään. Huomiota ei kiinnitetty maahanmuuttajien kotoutumiseen, ja heidän jälkeläistensä panostuksiin maalle tulevaisuudessa. Myöskään vasemmistoliiton edustajat eivät kannattaneet maahanmuuton lisäämistä tällä perusteella. Kannanotoissaan he ilmaisivat pelkäävänsä Suomeen mahdollisesti syntyviä halpamyömarkkinoita, joiden seurauksena myös suomalaisten työntekijöiden työolosuhteet heikkenisivät. Kristillisdemokraatit kannattivat työperäisen maahanmuuton lisäämistä sellaisille aloille, joissa se oli työvoimavajeen vuoksi välttämätöntä, mutta pitivät kuitenkin ensisijaisena suomalaisten työttömyyden työllistämistä.

Myös työmarkkinajärjestöt osallistuivat voimakkaasti työvoimapulasta käytävään keskusteluun ja maahanmuuttajien rooliin sen mahdollisena ratkaisuna. Työnantajapuolella Elinkeinoelämän keskusliitto argumentoi usein maahanmuuton lisäämisen puolesta työvoiman saatavuuden turvaamiseksi. 2000-luvun alun epäröinnin jälkeen myös palkansaajajärjestöt, kuten SAK ja STTK, kääntyivät samalle kannalle. Myös eri järjestöjen välisiä suvaitsevaisuuskampanjoita järjestettiin. Palkansaajajärjestöt korostivat kuitenkin aina suomalaisten ja Suomessa jo olevien ulkomaalaisten ensisijaista työllistämistä.

Muista keskustelijoista työvoimapulaan kiinnittivät huomiota tasavallan presidentit, tutkijat ja tavalliset kansalaiset, jälkimmäisten olleen kaikkein kriittisimpiä uhan olemassaolon suhteen.

Toinen talousteemassa keskustelua synnyttänyt aihe oli maahanmuuton aiheuttamat kustannukset.

Tämä argumentti liitettiin etenkin humanitaarisiin perustein maahan tulleisiin, mutta joissain määrin myös työperäisiin maahanmuuttajiin. Työperäisen maahanmuuton kustannuksien vasta-argumenttina käytettiin maahanmuuttajien Suomeen synnyttämää talouskasvua ja uusia innovaatioita. Esiin tuotiin muun muassa se, kuinka useat maahanmuuttajat työllistävät itse itsensä perustamalla yrityksen. Samoin esitettiin, että uusien ajattelumallien myötä myös innovaatioiden keksiminen tehostuisi. Tämän kaltaisia perusteluita työperäisen maahanmuuton lisäämiseksi esittivät työvoimapulan uhastakin puhuneet kokoomuksen, vihreiden ja RKP:n edustajat. Sen sijaan keskustan ja erityisesti SDP:n piirissä asiassa oli havaittavissa enemmän hajaannusta. Näiden puolueiden edustajien keskuudessa ilmeni sekä kustannuksia että taloushyötyjä korostavia näkemyksiä. Perussuomalaiset puolestaan toivat esiin vain kustannusnäkökulmaa.

Huomionarvoista tässä on etenkin vasemmistoliiton edustajien kanta; vaikka he eivät kannattaneet työperäisen maahanmuuton lisäämistä huoltosuhteen parantamiseksi, kokivat he kuitenkin kannanottojensa perusteella maahanmuuttajien rikastuttavan suomalaista työelämää ja taloutta juuri innovaatioiden ja talouskasvun kautta. Asia lienee selitettävissä vasemmistolle tyypillisen kansainvälisen solidaarisuuden aatteella, jonka mukaan kaikki ihmiset ovat samanarvoisia, ja erilaisuus niin työelämässä kuin muuallakin yhteiskunnassa on rikkaus. Kristillisdemokraatit eivät muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kiinnittäneet hyötyjen ja kustannuksien suhteeseen huomiota työperäisen maahanmuuton osalta. Myöskään työmarkkinajärjestöt eivät keskittyneet aiheeseen, vaan keskittyivät argumentoinnissaan työvoimapulaan.

Tutkijoiden enemmistö oli vakuuttunut maahanmuuttajien taloutta rikastuttavasta vaikutuksesta, mutta heidän näkemyksiään esiintyi mediasa vain harvakseltaan, eivätkä esitetty tulokset aiheuttaneet suurta keskustelua.

Humanitaarisen maahanmuuton kohdalla tuloista aiheutuneiden taloudellisten kustannuksien vasta-argumenttina käytettiin moraalista oikeutta ja velvollisuutta auttaa hädänalaisia ihmisiä. Tässä vastinparissa kustannuksiin kiinnitettiin kuitenkin paljon enemmän huomiota kuin työperäisen maahanmuuton kohdalla. Keskustelun jakolinjat myös

muuttuivat jonkin verran kahteen edelliseen verrattuna. Siinä missä kokoomuksen edustajat näkivät työperäisen maahanmuuton Suomelle hyödyllisenä, halusivat he usein rajoittaa humanitaarista maahanmuuttoa juuri kustannussyistä. Samalle kannalle asettuivat vahvimmin perussuomalaiset ja osa sosialidemokraateista silloisen sisäministeri Kari Rajamäen tapaan. Toisaalta SDP:ssä oli edustettuna toinenkin kanta, joka Liisa Jaakonsaaren ja Erkki Tuomiojan johdolla korosti humanitaarisen maahanmuuton moraalista puolta. He saivat tukea vihreiden, kristillisdemokraattien ja RKP:n edustajilta. Myös vasemmistoliitto jakautui SDP:n tavoin sekä kustannuksia että velvollisuuksia korostavaan puoleen.

Kiinnostavaa on se, että koko tutkimusajanjakson pääministeripuolue keskusta jättäytyi lähes kokonaan tämän keskustelun ulkopuolelle. Koska tutkimus keskittyi vain argumentaatioon, ei sen tuloksien perusteella voi tieteellisesti kertoa, mikä tämän hiljaisuuden aiheutti. Oman arvioni mukaan syy keskustan vaihteluisuudelle löytyy poliittisesta tarkoituksenhakaisuudesta; maahanmuutto ei juuri kosketa keskustapuolueen kannatusalueiden asukkaita. Maahanmuuttajat Suomessa ovat keskittyneet suurimpiin kaupunkeihin, missä puolestaan keskustan kannatus on selkeästi muuta maata alhaisempi. Humanitaarista maahanmuuttoa ei luultavasti ole koettu kovin tärkeäksi aiheeksi oman kannattajapiirin keskuudessa. Koska puolueen tavoitteena lienee kannatuksen lisääminen myös suurissa kaupungeissa, on mahdollisesti nähty paremmaksi pysytellä kokonaan hiljaa aiheesta. Koska mielipiteiden kirjon kummassakin ääripäässä sekä maahanmuuttoa kannattavien että vastustavien keskuudessa äänestäjät ovat kääntyneet muiden puolueiden pariin, ei keskustassa ole näkemykseni mukaan haluttu ärsyttää ketään vielä omia maahanmuutonäkemyksiään hakevaa äänestäjää.

Muista keskustelijoista erityisesti kirkon edustajat, maahanmuuttotyötä tekevät järjestöt sekä tasavallan presidentit asettuivat inhimillisyyttä korostavalle puolelle. Hädänalaisten auttaminen oli heidän mielestään suomalaisten oikeus ja velvollisuus. Tavallisten kansalaisten joukossa esiintyi sekä kustannuksia että velvollisuuksia painottaneita, kun taas kuntien edustajat näkivät juuri humanitaarisen maahanmuuton kustannukset useimmiten

esteenä pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotolle.

Keskustelu maahanmuuton kustannuksista ja auttamisen velvollisuudesta kiihtyi vuosikymmenen lopussa turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyessä, sekä muutamien yksittäistapauksien saaman runsaan mediahuomion myötä. Muun muassa kahden isoäidin, venäläisen Irina Antanovan sekä egyptiläisen Eveline Fadayelin oleskelulupa- ja karkotuspäätöksistä kirjoitettiin lehdistössä runsaasti 2000-luvun loppupuolella. Useat eri tahot ottivat asiaan kantaa painottaen joko kustannuksia tai auttamisvelvollisuutta korostavaa lähtökohtaa.

Kolmas ja kahta edellistä harvemmin esille tulut talouteen liittynyt argumenttipari liittyi maahanmuuton vaikutuksiin maastalähtömälle. Onko eettisesti oikein vastaanottaa kehitysmaista työntekijöitä länsimaihin? Joidenkin mukaan kyseinen aivovuodoksi kutsuttu ilmiö ei ollut hyväksyttävää, sillä se aiheutti vakavia vaikeuksia lähtömaalle. Jos koulutetut työikäiset lähtisivät maasta, ketkä maata silloin jäisivät rakentamaan? Täten maahanmuuttoa Suomeen tuli rajoittaa. Vastapuolella korostettiin siirtolaisten kotimaihinsa lähettämien rahalähetyksien ja niin kutsutun aivovuodon positiivista vaikutusta. Rahan lisäksi maahanmuuttajat siirsivät lähtömaahansa paljon osaamista kotiin palatessaan, mikäli he olivat esimerkiksi opiskelleet Suomessa. Keskustelussa jakolinjat noudattivat samoja ryhmittymiä kuin muutoinkin työperäisen maahanmuuton kohdalla, vaikkakaan eivät yhtä selkeästi; suurin osa kokoomuksen edustajista sekä osa sosialidemokraateista oli maahanmuuton lisäämisen kannalla rahalähetyksien merkitystä korostaen, kun taas muu vasemmisto, perussuomalaiset ja loput sosialidemokraatit eivät nähneet muuttoa eettisesti oikeana ratkaisuna. Tämä aihe jäi kuitenkin melko pieneen sivuosaan kaikissa talouteen liittyneissä keskusteluissa.

Turvallisuusteema – Suomi ja suomalaiset uhattuina?

Turvallisuuteen liittyviä argumentteja käytettiin perusteena maahanmuuton vastustamiselle koko 2000-luvun ajan, vaikkakin selkeästi vähemmän kuin talouteen liittyviä perusteluja. Noin 17 % aineis-

tosta liittyi tähän teemaan. Maahanmuuton kannattajat eivät olleet kovin aktiivisia tässä aiheessa, sillä heidän mielestään koko turvallisuusuhkaa ei maahanmuuton seurauksena ollut ylipäättäen olemassa. Koska turvallisuusuhkia ei nähty todellisina, ei maahanmuuttoa niiden perusteella tullut myöskään rajoittaa.

Sen sijaan maahanmuuton vastustajat esittelivät useita erilaisia turvallisuusuhkia, ja ne liittyivät lähes poikkeuksetta humanitaarisin syin maahanmuuttaneisiin tai laittomasti täällä oleskeleviin. Työperäisiä maahanmuuttajia ei koettu turvallisuusuhaksi. Luultavasti tästä syystä turvallisuuden liittyvien argumenttien käyttö lisääntyi jonkin verran 2000-luvun loppua kohden turvapaikanhakijoiden määrän kasvaessa. Jakolinjat keskustelussa ovat rinnastettavissa edellisiin ryhmittymiin. Humanitaarista maahanmuuttoa kustannuksien perusteella vastustaneet kokoomuksen, perussuomalaisen ja sosialidemokraattien edustajat argumentoivat maahanmuuton rajoittamisen puolesta myös erilaisiin turvallisuusuhkiin vedoten. He saivat tukea tavallisilta kansalaisilta ja myös poliisin edustajilta. Sen sijaan moraalista auttamisvelvollisuutta painottaneet vihreiden, RKP:n, vasemmistoliiton, osan sosialidemokraattien sekä eri järjestöjen edustajat eivät nähneet suomalaisten turvallisuutta uhattuna.

Esille nousseet uhat liittyivät usein maahanmuuttajien tekemiin rikoksiin. Keskustelua käytiin esimerkiksi siitä, lisääkö maahanmuuttajien kasvanut määrä merkittävästi rikollisuutta Suomessa, sekä siitä, mitä tuomituille rikollisille tulisi tehdä. Tässä yhteydessä rikollisten karkottaminen lähtömaihinsa nousi usein esiin. Mielipide kuvastaa hyvin sitä asennetta, jonka mukaan maahanmuuttajaa ei aina pidettä Suomessa pysyvästi asuvana vaan eneminkin vierailijana, jonka ongelmatilanteissa saa palauttaa lähettäjälle. Rikollisuuden lisäksi uhkakuvina esitettiin terrorismin riskiä, kansallisen itsemääräämisoikeuden heikkenemistä sekä muutamissa tapauksissa myös tartuntatautien leviämistä.

Ihmiskuljetuksen ja -kaupan olemassaolo erityisesti laittoman maahanmuuton seurauksena oli laajalti huomioitu turvallisuusuhka. Keskustelijat jakautuivat tässä teemassa edellä mainittujen linjojen mukaisesti eri puolille. Jotkut näkivät maahanmuuton vaikeuttamisen ja rajoittamisen parhaana

ratkaisuna ihmiskuljetuksen ja ihmiskaupan ehkäisemiseksi. Toiset puolestaan uskoivat maahanmuuton rajoittamisen vain lisäävän laittomien keinojen käyttämistä; he näkivät parhaimpana ratkaisuna laillisten maahanmuuttajien lisäämisen ja helpottamisen. Vastaavaa keskustelua käytiin koko 2000-luvun ajan, eivätkä keskustelun osapuolet lähentyneet toisiaan lainkaan.

Kulttuuriteema – uhka vai rikkaus?

Kolmas maahanmuuttokeskustelussa argumentina käytetty aihepiiri liittyi kulttuuriin, ja se käsittehti noin 13 % aineistosta. Maahanmuuttajilla nähtiin olevan joko suomalaista kulttuuria rikastuttava tai tuhoava vaikutus, jonka perusteella siirtolaisuutta sitten vastustettiin tai kannatettiin. Tässä teemassa keskustelu ei kuitenkaan jakaantunut niin selkeästi työperäisen ja humanitaarisen maahanmuuton välille, kuin kahdessa aiemmassa ryhmässä. Maahanmuuttajia ryhmiteltiin eneminkin kansallisuuksien ja kulttuurien mukaisesti hyviin ja huonoihin, toivotuihin sekä epätoivotuihin.

Koska ei ole olemassa mitään valmiita erilaisten kulttuurien määritelmiä, käytin tutkimuksessa kulttuurin käsitettä keskustelijoiden omilla määritelmillä. Jokin kulttuuri saattoi tarkoittaa esimerkiksi kansallisuutta tai uskontoa, vaikka tosiasiasa näin ei olisikaan. Kulttuuriin perustuvien argumenttien käytössä on myös havaittavissa uuden rasismin määritelmän mukainen huomio, jonka mukaan nykyään harvoin käytetty ”rodun” käsite on menettänyt suosiotaan yhteiskunnallisessa keskustelussa. Sen sijaan termillä ”kulttuuriset eroavaisuudet” kuvaillaan usein niitä piirteitä ja tekijöitä, joita aiemmin on selitetty rodulla. (Büchi 1996)

Poliittisista puolueista perussuomalaiset korostivat useimmin maahanmuuton suomalaiselle kulttuurille aiheuttavaa uhkaa. Samankaltaisia näkemyksiä esiintyi jonkin verran myös kokoomuksen edustajien keskuudessa. Sen sijaan kulttuurin rikastumisen puolesta puhuivat muut eduskuntapuolueet keskustaa ja kristillisdemokraatteja lukuun ottamatta. Muista keskustelijoista tasavallan presidentit sekä järjestöjen edustajat näkivät monikulttuurisuuden rikkautena, kun taas tavalliset kansalaiset jakautuivat asiassa tasaisesti eri puolille. Tut-

kijat ja muut edellisiin aiheisiin kantaa ottaneet eivät olleet esillä tässä keskustelussa.

Merkittävää tässä aihepiirissä muihin teemoihin verrattuna on se, ettei monikulttuurisuuden myönteisiä vaikutuksia useimmiten perusteltu millään tavalla. Keskustelijat yksinkertaisesti totesivat monikulttuurisuuden olevan rikkautta, ja kannattivat maahanmuuton lisäämistä sen varjolla. Minkäläisestä rikkaudesta oli sitten kysymys, jäi lähes poikkeuksetta määrittelemättä.

Sen sijaan suomalaisen kulttuurin heikkenemiseen uskoneet perustelivat argumenttejaan. Monikulttuurisuuden nähtiin muun muassa rappeuttavan Suomessa vallalla olevia länsimaisia arvoja kuten demokratiaa ja ihmisoikeuksia. Jopa seksuaalirikosten määrän pelättiin kasvavan kulttuurillisten yhteentörmäyksien seurauksena. Yhtenä kansantajuksena esimerkkinä käytettiin myös suomalaisen traditioiden, kuten joulujuhlien ja suvivirren, laulamisen kieltämisestä.

Kielletyt argumentit

Viimeisenä teemana käsitellään kiellettyjä argumentteja. Tässä ryhmässä esille nousivat geenien sekoittuminen niin hyvänä kuin huonona asiana, sekä suomalaisen rodun heikkeneminen tai häviäminen kokonaan maahanmuuton seurauksena. Maahanmuuttoa vastustettiin myös sen uhkakuivan perusteella, jonka mukaan ulkomaalaiset miehet vievät suomalaisten naiset. Tähän ryhmään liittyvät perustelut olivat kuitenkin erittäin harvakuivia. Kiellettyjä argumentteja ei niiden luonteen vuoksi esiintynyt eduskunnassa laisinkaan, ja tutkimisissa lehdistössäkin vain hyvin harvoin. Useimmiten kyseisiä näkökulmia esitettiin nimettömänä internetissä äärioikeistolaisilla tai rasisilla sivustoilla, ja ne koskivat humanitaarisen syin maahan muuttaneita, erilaisen ”rodun” tai ”kulttuurin” omaavia ihmisiä.

Joskus kiellettyjä argumentteja esitettiin myös omalla nimellä. Tällaisissa tapauksissa maahanmuuttovastaiset puheet on jälkikäteen voitu tuomita kielletyiksi oikeuslaitoksen taholta. Tuomiot lisääntyivät 2000-luvun loppua kohden konsensushenkisen keskusteluilmapiirin murtuessa, ja median antaessa aiempaa enemmän tilaa äärimmäisil-

le mielipiteille julkaisuissaan. Tulevaisuudessa onkin mielenkiintoista nähdä, jatkuuko 1990-luvulta asti voimassa ollut trendi, jossa kulttuuriin liittyvät argumentit ovat heikentäneet ”rotuun” liittyvien argumenttien suosiota, vai saavatko ne uudelleen suosiota kriittisyyden saadessa lisää jalansijaa. Toistaiseksi ”rotuun” ja geneeihin liittyviä argumentteja ovat käyttäneet lähinnä äärioikeistolaiset tahot. On toki huomioitava myös mahdollisuus, että kannanotot ”rodullisista” eroavaisuuksista saavat enemmän suosiota myös ns. suuren yleisön keskuudessa.

Keskeisimmät muutokset ja keskustelun osapuolet

Edellä esitettyjen teemojen suhde toisiinsa muuttui melko vähän tutkimusajanjaksoilla. Vaikka talouteen liittyvät argumentit pysyivät suosituimpina ja kulttuuriin liittyvät harvempilukuisina koko 2000-luvun ajan, muutoksia eri teemojen sisällä löytyi, ja ne liittyivät etenkin työvoimapulan mahdollisuuteen ja humanitaarisen maahanmuuton kustannuksiin.

Vuosikymmenen loppua kohden argumenttien ykkönen, työvoimapulaan vetoaminen, menetti kannatustaan, kun taas kustannuksien korostaminen sai aiempaa enemmän suosiota. Työvoimapulaa ei kyseenalaistettu lähes laisinkaan ennen 2000-luvun loppupuolta. Tuolloin asiaa jonkin verran aiemmin kritisoineet perussuomalaiset alkoivat lisätä selvästi kannatustaan. Kyseinen kannatuksen muutos konkretisoitui vuoden 2008 kunnallisvaaleissa. Samaan ajankohtaan sijoittuu myös maailmanlaajuisen finanssikriisin alku, ja sitä seurannut työttömyyden kasvu myös Suomessa. Tällöin työvoimapulan todenperäisyyttä epäileviä argumentteja alkoi esiintyä yhä useammalta taholta. Toisaalta turvapaikanhakijoiden määrän lisääntyminen vuosina 2008 ja 2009 nostivat samaan aikaan humanitaarisen maahanmuuton aiheuttamat kustannukset laajempaan keskusteluun. Tämän seurauksena myös muut maahanmuuton vastustamiseen käytetyt argumentit, kuten turvallisuusteema, saivat lisää painoarvoa. Keskustelun luonteelle olikin tyypillistä se, että eri tahot perustelivat tavoitettaan maahanmuuton lisäämisestä tai

rajoittamista samaan aikaan useilla erilaisilla painotuksilla viestin perillemenon takaamiseksi. Vaikka tutkimuksessa argumenttiteemoja on käsitelty selkeyden vuoksi erillisinä, yhteiskunnallista keskustelua käytiin kuitenkin moista eri aiheista samaan aikaan.

Kustannuksien korostuminen keskustelussa 2000-luvun loppupuolella on kiintoisaa myös siksi, että samaan aikaan humanitaarisen maahanmuuton suhteellinen osuus kaikesta maahanmuutosta pienentyi jatkuvasti. Maahanmuuttoa aktiivisesti tällä argumentilla vastustavat kritisoivat siis suhteellisesti yhä pienempää joukkoa. Jatkossa onkin kiintoisaa seurata saavatko työvoimapulaan liittyvät argumentit uudelleen enemmän kannatusta taloudellisen tilanteen parantuessa. Koska alkupe- räistä ongelmaa huoltosuhteen heikkenemisestä ei ole edelleenkaan saatu ratkaistua, on hyvin mahdollista, että aihe ajankohtaistuu uudelleen taloudellisessa noususuhdanteessa.

Maahanmuuttokeskusteluun osallistuvien ryhmä on ollut melko pieni. Eniten puheenvuoroja käyttivät poliitikot ja viranomaiset. Eduskuntapuolueet ottivat osaa lähes kaikkiin keskustelun osa-alueisiin. Tosin pääministeripuolue keskusta käytti lähinnä työperäisen maahanmuuton lisäämistä kannattaneita argumentteja, ja jätti keskustelun humanitaarisesta maahanmuutosta muille osapuolille. Vihreiden ja RKP:n edustajat tuntuivat kannattavan ja perussuomalaiset vastustavan lähes kaikkea maahanmuuttoa. Kokoomus puolestaan argumentoi sellaisen maahanmuuton puolesta, josta heidän mielestään oli taloudellista hyötyä Suomelle. Siksi puolueen edustajat myös vastustivat kustannuksena pitämäänsä humanitaarista maahanmuuttoa ja varsinkin sen lisäämistä. SDP jakautui kahtia kustannuksia ja turvallisuusuhkaa, sekä auttamisvelvollisuutta ja inhimillisyyttä korostaviin puoliin. Vasemmistoliitossa maahanmuuttoon liitettiin muitakin etuja kuin taloudellisia hyötymisen mahdollisuuksia. Puolueessa maahanmuuton kannattaminen taloudellisin perustein oli vähäisempää ja painotus siirtyi eettisyyden ja monikulttuurisuuden rikkauden korostamiseen. Poliittisista puolueista kristillisdemokraatit keskittyivät maahanmuuttoasioihin vähiten. Puolueessa kuitenkin suosittiin kristittyjä maahanmuuttajia sekä argumentoitiin auttami-

sen velvollisuuden puolesta humanitaarisen maahanmuuton yhteydessä.

Muista keskustelijoista tasavallan presidentit ottivat keskusteluun kantaa argumentoidessaan työperäisen maahanmuuton, sekä inhimillisen maahanmuuttopolitiikan puolesta. Työmarkkinajärjestöt keskittyivät kannanotoissaan työperäiseen maahanmuuttoon erilaisten etujärjestöjen painottaessa humaania kohtelua pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden kohdalla. Myös kirkon edustajat osallistuivat maahanmuuttokeskusteluun. Tavalliset kansalaiset osallistuivat kaikkiin keskustelun aiheisiin lähinnä lehtien mielipidepalstoilla ja internetissä. He edustivat kannoissaan koko mielipi- teiden kirjoa.

Tutkijat ja valtiohallinnon edustajat antoivat oman panoksensa muihin keskustelun osa-alueisiin kulttuuria lukuun ottamatta. Huolimatta siitä, että heidän kannanottonsa olivat yleensä paremmin perusteltuja kuin muiden keskustelijoiden, eivät ne kuitenkaan useimmiten saaneet suurta huomiota. Tätä ongelmaa ei saa sivuuttaa, vaan tutkijoiden ja asiantuntijoiden on keskityttävä entistä enemmän myös viestin julki tuomisen tärkeyteen tutkimustuloksiin perustuvien argumenttien esiin saamiseksi.

Miten tästä eteenpäin?

Palatakseni alkuperäiseen kysymykseen siitä, mil- lä perusteilla suomalaiset vastustavat tai kannatta- vat maahanmuuttoa, löytyy siis useita vastauksia. Argumenttien kirjo vaihtelee taloudellisista reali- teeteista auttamisen velvollisuuteen, turvallisuus- teen, kulttuuriin ja myös rasistisiin perusteluihin. Tutkittavaa on kuitenkin vielä jäljellä. Kuinka tilan- ne kehittyy 2010-luvulla? Jatkuuko taloudellisten tekijöiden korostuminen, vai saako jokin muu nä- kökulma enemmän kannatusta? Mahdollista on tie- tysti sekín, että yhteiskunnan muuttuessa tilaa saa- vat myös uudet, vielä tuntemattomat kannanotot. Suomen tilanteen voi asettaa myös laajempaan vii- tekehitykseen, ja vertailla suomalaista maahan- muuttokeskustelua suhteessa muihin maihin. Li- säksi voidaan myös pohtia sitä, mitä taloudellisten argumenttien korostuminen kertoo suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen arvoista.

Kirjallisuusviitteet:

Büchi, Rolf (1996): Uudesta rasismista sekä demokratian tuhoamisesta Ranskassa ja Euroopassa. Artikkeliteoksessa Rasismi tieteessä ja politiikassa. Toim. Jokisalo, Jouko. Helsinki 1996.

Nykänen, Anna-Maria (2012): Hyöty vai haitta, uhka vai uhri. Argumentit maahanmuuton puolesta ja vastaan Suomessa vuosina 2003-2011. Siirtolaisuusinstituutti, WEB-Reports 76. <http://www.migrationinstitute.fi/pdf/webreports.htm>. Luettu 15.1.2013.

Salo, Mika (2004): Suomi suomalaisille. Argumentit maahanmuuttoa vastaan Suomessa vuosina 1990-2003. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Turku 2004.

Artikkeli pohjautuu kirjoittajan vuonna 2012 Turun yliopiston poliittisen historian laitokselle tekemään pro gradu -tutkielmaan ”Hyöty vai haitta, uhka vai uhri? Argumentit maahanmuuton puolesta ja vastaan vuosina 2003-2011”, joka on julkaistu kokonaisuudessaan Siirtolaisuusinstituutin WebReports-sarjassa.

Kanadansuomalaiset jääkiekkoilijat saavat oman kirjansa

Harvempi tietää, että suomalaisia jääkiekkoilijoita on pelaillut Kanadan pääsarjassa jo vuosikymmeniä. Ensimmäinen heistä oli Pentti Lund, joka pikkupoikana muutti perheensä mukana Kanadaan. Hänestä tuli sodan jälkeen tunnettu ammattiekkoilija. Toimittaja ja tietokirjailija Hannu Kauhala on kirjoittaja kollegansa kanssa kerännyt massiivisen tietopaketin. Hannu Kauhanen kävi keskustelemassa aiheesta Siirtolaisuusinstituutissa 10.12.2012. Samalla hän tutustui instituutin asiantuntijoihin ja kuva-arkistoon. Kirja ilmestyy keväällä 2013 – odotamme lukukokemusta suurella mielenkiinnolla.

Hannu Kauhanen kertoi seuraavan siirtolaisuuteen littyvän jutun, joka tunnetaan jääkiekkopiireissä hyvin.

Ei täältä ruoka loppu – punatähdet ruokaostoksilla

Neuvostoliiton hajottua alkoi neuvostoliittolaisten kiekkoilijoiden virta länteen. Tällaisia legendarisia muuttajia olivat mm. kuuluisat ”punatähdet” Sergei Makarov ja Igor Larionov. Molemmat olivat moninkertaisia maailmanmestareita ja olympiavoittajia. He aloittivat uransa rapakon takana vuonna 1989 – Makarov San Jose Sharks –seurassa ja Larionov Vancouver Canucksissa. Kerrotaan, että kanadalaisten pelaajien puoliset kutsuivat paikallisia neuvostoliittolaisia pelaajia ulos tutustumaan supermarketeihin. Joukolla menttiin, ja kukin valitsi itselleen ostoskärryt. Pohjoisamerikkalaiseen tyyliin kärryihin sopii tavaraa paljon. Kun venäläiset pelaajat näkivät ruokatiskit, he alkoivat latoa ruokaa kärryt kukkuroilleen. Isännät ja emännät hieman hämmästelivät ja sanoivat, ”ettei nyt kannata ostaa kärryä täyteen, onhan kauppa huomennakin auki”. Tähän supertähti kuului kysyneen epäillen, että ”onko varmasti auki?”.